

DŮM A DOMOV

„... dům stál pět let... Byl postaven s nejlepším vkusem a chvályhodně prostou architekturou, zařízen nejlepšími cenově dostupnými koberci. V ložnici byly při podlaze tři zásuvky na lampičky, zakryté mosaznými víčky. V chodbě byla zásuvka na vysavač a v obývacím pokoji zásuvky na lampu k pianu a na elektrický ventilátor. V úhledné jídelně... byly zásuvky pro elektrický kávovar a elektrický opékač topinek... Domu chyběla vlastně jen jediná věc. Nebyl to domov.“

Sinclair Lewis, Babbit, 1922

Wo ist mein Vaterland ? Wo ist mein Vaterland ?

oficiální německá verze hymny ČSR za první republiky

Pojďme si dnes povědět něco o onom efemérním „cosi“, co dělá z hromady cihel, haldy písku, trochy oken a všelijakých drátů, několika rour a pár pytlů cementu nejintimnější scénu našeho života, opravdový přístav v někdy pěkně rozfoukaném oceánu každodenních starostí, hnízdečko manželské a rodinné lásky, bezpečný azyl ve světě jinak krutém, bukolické tuskulum plné porozumění a ovšem také teplý a klidný útulek, hradbu proti vnějšímu rumrajchu, splendidní zátiší... Řadím tahle často banálně zneužívaná klišé schválně trochu provokativně za sebe, abych zvýraznil citovou hodnotu pojmu *domov*. Jen opravdu nemnoho dalších výrazů z našeho slovníku má stejný emoční náboj: snad ještě *Bůh*, *život*, *láska* a *vlast*... A - málem bych zapomněl - *smrt*. Nemít domov, být vyloučen z rodiny, z okruhu blízkých lidí a ovšem také z tepla jejich příbytku, znamenalo být odsouzen k smrti. V pravěku, středověku a svým způsobem dodnes. Bezdomovectví je opravdu strašlivé předpeklí.

Někdy se však stává, že sice vlastníme rodinný dům, bydlíme v něm, ale - viz úvodní citát z Lewise - přesto míváme pocit, že to jaksi není opravdový domov. Znam člověka poměrně vysoce postaveného, primátora velkého města, který si nechal přestavět (a ovšem také přístavět !) svoji někdejší rodinnou vilku z 30. let. S jeho společenským postupem bylo přirozeně třeba přebudovat obyčejný dům na reprezentativnější sídlo, kam je možné bez rozpaků pozvat třeba druhou vicemiss Vysočiny s přítelem, hokejovým bekem z ruské ligy, pana krajského hejtmana s chotí a milenkou, či dokonce i pana Špačka. Jenže se stavebními úpravami se cosi ztratilo: přestal to být domov. Kamarád teď, jak jen může, prchá do lesů na chajdu po rodičích, kde se v teplákách oddává mariáši se sousedy, houbaření, opékání buřtů a vyřvávání písničky Rikatádo, šťastný jak vorvaň, co uvízl na mělčině a pár obětavců jej dovezlo zpět do moře. Říkám mu: nemáš dobrý dům,

protože nejsi upřímný sám k sobě a necháváš se jím válcovat. Domov ti v posledku neudělá žádný architekt, jen ty sám a tvoje rodina.

Dobry architekt vám jistě navrhne dům i jeho interiér tak, aby to odpovídalo obecným estetickým měřítkům doby. Je úspěšný, vsune-li vám do hlavy přesvědčení, že právě tohle je řešení pro vás ideální, že právě v takovém rámci se váš domácí život bude odvíjet jako jeden ples. A ovšem také, že všichni, kdo spatří dům zvenčí a zvláště zevnitř, ocení váš vkus a smysl pro krásu, který jsme projevili už jen jeho volbou (toho architekta). To se podařit může, ale ovšem také nemusí. Sedíme pak třeba jednou v noci sami ve sterilní a provokativně čisté kuchyni, samý lesk - a padne na nás její zoufalá neútlunost jak filištínský chrám na Samsona. Proč tu vlastně visí ten nestydatě drahý obraz *Setkání tkání* od slavného malíře a golfového přeborníka, když nám tahle abstrakce ale vůbec nic neříká? Bože, a ta litá podlaha v obýváku, lesknoucí se jak pleška strejdy Lojzika, to že jsem opravdu chtěl? Pak si otevřete bar a do noci se může zarýt i velmi silné zakvílení... „*I když na tom pokoji nebylo zajímavého nic, také tu nic neuráželo vkus. Byl stejně úhledný a nevlídný jako špalek umělého ledu. Ani krb neobměkčovalo chmýří sazí nebo očázené cihly. Mosazné náčiní se třpytilo neposkvrněným leskem. A ohromný kozlíkový rošt v krbu připomínal zboží vystavené v obchodě. Bezútěšné, nepotřebné, mrtvé věci na prodej.*“ Lewis byl opravdu pronikavý pozorovatel. Kolik krbů končí takhle v našich domácnostech?

Architekt *velmi* dobrý ovšem postupuje jinak. Snaží se klienta především vyzpovídat, poznat co nejhluběji. A vše navrhne až tehdy, dojde-li k přesvědčení, že pán i paní domu opravdu chápou a ze srdce přijímají společně vytvořenou myšlenku. Myšlenku opravdu individuální, neboť co tristnějšího může být než typový domov? Snad typový život? Krásné fotky dětí či přístavních mol (ach, velmi, velmi sladké) natištěné v mnohatisícových nákladech, hezky adjustované a bezchybně opatřené háčkem na zavěšení, klidně nechme ležet na regále v IKEA či jiných podobných prodejnách. Copak obrázky *našich* dětí či fotky z *naší* dovolené nám nejsou nekonečně milejšími? Co na tom, že jejich výtvarná kvalita asi nebude (nebo třeba i bude) stejná, jako oněch ikeáckých? Vždyť je to naše dílo, naše emoce, náš domov. Nemám nic (naopak!) proti profesionální fotografii. Jen ji podle mého zabíjí ta sériovost bez konce, která z našeho bytu dělá tuctovou unimobuňku. Lewis: „*Devatenáct z dvaceti domů na Květnatých výšinách mělo buď lovecký výjev, reprodukci Madame Fait se Toilette, barevnou fotografii novoanglického domu a fotografii Skalnatých hor, nebo všechny čtyři.*“ Kupme si tedy raději fotografii, která se nám líbí, přímo od autora nebo alespoň z autorských katalogů.

Koneckonců - a to je další nezpochybnitelný postřeh - domov nemá být nikdy úplně dodělán. Je-li beze změny delší čas, prozrazuje naši rezignaci. Už se okoukal a přestal nás zajímat. Fotografie, plakáty, grafika i obrazy tak představují ideální možnost obnovy a občerstvení: dají se snadno vyměnit. Třeba postavit na půdu a po nějaké době jejich čas přijde znovu. (Nechávat takového Velazqueze či Kodeta na půdě příliš dlouho je přece škoda, že ?) A změna je... však víte. Le Corbusier si prý měnil obrazy v pokoji každý den.

Protože nechci (a za svrchu uvedených okolností ani nemůžu) tu dávat nějaké konkrétní rady ohledně barev, koberců, nábytku, kachlíků atd. (odkazuji na své články z minula), soustředím se teď spíše jen na některá obecná doporučení, provozní i výtvarná, kterými je dobré nechat se při plánování a budování svého domova vést. Formule jsou to prostinké, avšak jejich oslyšení vede pravidelně k dosti kormutlivým výsledkům.

Stavte si domy přiměřené velikosti. Dům, kde je většina místností prázdná jak je rok dlouhý, je artefaktem spíše znepokojivým než útěšným, pokud si ovšem nejsme předem zcela jisti, že nezalidněné místnosti jsou pro naše ego tou správnou odpovědí na poměry tohoto světa - a s tímto názorem hodláme žít i umřít. Do velkého domu budete potřebovat uklízečku, majordoma, kuchařku, zahradníka atd. A pozor: chmurná korektnost nebo vyšší vzdělání komorníka už pocuchala nervy nejednomu parvenu. Cizí lidé v našem domově - to je zajisté třeba uvážit. Dům, kde je většina místností trvale přeplněná však může být startovním mechanismem pěkné deprese rovněž. Pro někoho je domov místem, naplněným štěbetáním dětí a kypící dobrou náladou, pro jiného je svatyní ticha a klidu. Tak se praví na přebalech většiny knih o bydlení.

Stavte si domy provozně bezkolizní. Člověk si zvykne na všechno, někdy dokonce tak, že mu i kriminál přijde jako prima místo k životu. My ostatní ale velmi zkoumejme, co si opravdu stavíme. Dům bez *zadního vstupu* je jako člověk bez rekta: všechno do něj vstupuje i vystupuje jediným otvorem. Velmi, velmi nepraktické, přesto stejně tak časté. Zadní vstup ovšem nemohou suplovat dveře z ložnice na terasu ! Jídelní stůl v samostatné jídelně, oddělené od obývacího pokoje i kuchyně příčkou pravidelně velmi záhy osiří. Běžné stolování se přesune do stísněných prostor kuchyně, neboť pro pohodové domácí posezení je pro mnoho lidí rozhodující vzdálenost od ledničky. A kdopak by pořád nosil všechny ty talíře s polévkou a pekáče s kachničkou do vedlejší místnosti, že ?

Při plánování domu a jeho zařizování se dávejme vést především účelem. Budujeme domov především pro sebe. Účel podnítí první povšechnou představu uspořádání domu - a to co se dále děje, je

nepřetržitou konfrontací s tímto hlavním účelem. To mějme na paměti, i když se nám z čiré tvořivé rozkoše vkrádají postupně do hry čistě instinktivní prvky, nejprve snad rozhojňující hlavní koncept, později jej znejišťující a nakonec zneviditelnující: zdobilo se, až se přezdobilo. Někteří lidé opravdu dokáží zanést svůj domov vážně neuvěřitelným množstvím různých artefaktů, získaných v galerii, od babičky i na skládce.

*Hledejme tvary a motivy bez vzájemných pohledových konfliktů, počítejme s účinky světla a barev. Věci, které se navzájem barevně či tvarově tzv. tlučou, vedle sebe nepatří. To zní velmi jednoduše, někdy to však dá hodně přemýšlení: vždyť právě na jisté překvapivosti souvislostí, dynamice, konfrontaci, ba diskrepanci lze založit i hlavní ideu domu. Dlouhodobě s tím ovšem dokáže žít snad jen opravdu kovaný *industrialmetalista* (který vydrží i neuvěřitelné klíny do hlavy, jsa vytrénován ze svých koncertních produkcí): kakofonie tvarů, barev a materiálů nás ostatní nejspíš časem zadusí jak svítíplyn, *co stoupá z trouby ven...**

Mějme na paměti, že dům „uvnitř“ je polem pro naši libovůli a kreativitu, zatímco „vně“ je do velké míry věcí veřejnou. To je přece jasné, že ? Doma, uvnitř bytu či domu, se nemám stydět upravit si prostředí po svém: jsem-li nimrod (A kdo je víc ?), rozvěším si po stěnách své parohy. Jsem-li slávista (Víc už, jak všeobecně známo, je jenom Bůh !), rozvěším si plakáty s těmi fotbalisty (říkává se jim tak, že ?). Jsem-li klausovec (Víc už není vůbec nikdo !), rozvěším si po stěnách portréty Thatcherové, Medveděva a medvěda (ledního) na obrovské hoře (ledové). Proč ne ? Naopak ale - to jak dům vypadá z vnějšku, čím obohacuje či naopak zaneřádňuje ulici, to už není jen věc jeho stavebníků, vždyť to zcela zřetelně ovlivňuje i všechny sousedy, obyvatele ulice, v menší míře obyvatele obytného souboru atd.

Vnější podobou domu se dostáváme k širšímu rámci pojmu domov. A můžeme pokračovat: ulice, město, region, země... Všechny tyto pojmy musí fungovat v našich myslích v jistých harmonických souvztažnostech, máme-li se na konkrétním místě této staré planety cítit jistě, příjemně, ba pocitovat k němu zřetelnou citovou vazbu. To už se ale dostáváme na pole archetypálních představ, k pojmu *genia loci*, jak jsme si o něm vyprávěli před nedávnem. I tady dřímá nejedno emoční drama: však si zkuste *Kde domov můj ?* zazpívat německy...

Architekt vám jen zařídí dům, domov si z něho musíte udělat svépomocí. Aby se vám to podařilo, musí tu harmonizovat s celkovou realitou i vnější rámce vašeho bydlení, které často dokážete ovlivnit jen velmi zprostředkovaně nebo vůbec. Přeji vám přesto, aby se vám to povedlo.

Ing. arch. Jan Rampich